

BARNKONVENTIONEN

FÖR ALLA BARNS RÄTTIGHETER

Övningshäfte inklusive
lärarhandledning

unicef
för alla barn

Det här är ett övningshäfte (inklusive lärarhandledning) för barn och unga, kring deras mänskliga rättigheter utifrån barnkonventionen.

Använd övningarna för att skapa diskussioner, och för att öka elevernas kunskap om barns och ungas rättigheter.

Kortlekarna används för att göra övningarna, diskutera och arbeta praktiskt med barnkonventionens innehåll. Korten hjälper eleverna att bättre förstå hur deras rättigheter hänger ihop med barns och ungas rättigheter i andra delar av världen.

Mer information om barnkonventionen och artiklarna i sin helhet finns på [unicef.se/barnkonventionen](https://www.unicef.se/barnkonventionen).

BARNKONVENTIONEN ÄR HEL OCH ODELBAR

Barnkonventionen består av 54 artiklar. Artikel 1 till 42 är sakartiklar, de klargör vilka rättigheter varje barn ska ha.

Resten av artiklarna handlar om, hur staterna ska arbeta med barnkonventionen. Sakartiklarna ska läsas som en helhet. Det går inte att lyfta ut en artikel och läsa den som skild från de andra. Det vill säga att barnkonventionen är hel och odelbar.

Som barn räknas varje människa under 18 år.

BARNKONVENTIONENS GRUNDPRINCIPER

Fyra artiklar, artikel 2, 3, 6 och 12 är vägledande för hur hela barnkonventionen ska tolkas. De kallas för de fyra grundprinciperna.

ARTIKEL 2

Alla barn är lika mycket värda och har samma rättigheter. Ingen får diskrimineras.

ARTIKEL 3

Vid alla beslut som rör barn ska i första hand beaktas vad som bedöms vara barnets bästa.

ARTIKEL 6

Barn har rätt till liv, överlevnad och utveckling.

ARTIKEL 12

Barn har rätt att uttrycka sin mening och höras i alla frågor som rör barnet. Hänsyn ska tas till barnets åsikter, utifrån barnets ålder och mognad.

ÖVNING 1

MINISTRARNA

- Dela in eleverna i tre grupper och dela ut en kortlek till varje grupp.
- Förklara för eleverna att de nu är ministrar som bestämmer i landet och att budgeten inte räcker till att jobba med alla artiklar som finns i kortleken.
- Ni kan välja att jobba med Sverige, något annat land eller ett påhittat land.

1. Eleverna får fem minuter på sig att välja ut tio kort som de tycker är viktigast.
2. När eleverna är klara berättar du att den dåliga ekonomin tvingar fram fler nedskärningar. Pengarna räcker inte till allt.
3. Eleverna får nu tre minuter att välja ut de fyra kort som de tycker är allra viktigast.
4. Avsluta med att gå igenom och jämför gruppernas val och låt grupperna förklara hur de tänkt.

Diskutera

- Hur gjorde ni för att välja de rättigheter ni ville behålla?
- Vad händer om barn och unga förlorar de rättigheter ni inte valde?
- Var det svårt att välja bort vissa rättigheter? I så fall vilka och varför?
- Är det någon grupp som har valt att behålla någon av grundprinciperna? Vilka är grundprinciperna?
- Barnkonventionen är hel och odelbar. Vad tror ni menas med det?

ÖVNING 2

MEMORY

Med spelet får ni fördjupa er i vilken artikel som passar bäst för att reda ut och vägleda i olika situationer. Memorykortet presenterar tolv händelser (ni har tre uppsättningar i asken). Så här går spelet till:

1. Lägg ut de tolv memorykortet på bordet, med texten nedåt.
2. Plocka ut artiklarna 12, 14, 15, 16, 17 och 19 från kortleken. Läs först igenom de sex olika artiklarna och lägg sedan ihop dem i en hög med texten nedåt.
3. Vänd upp den första artikeln.
4. Första spelaren vänder på ett memorykort. Passar artikeln och händelsen ihop, så vinner personen det memorykortet och får fortsätta vända på ytterligare ett kort. Två memorykort matchar med respektive artikel.
5. När en spelare vänder på ett memorykort som inte matchar artikeln läggs det kortet nedåt igen och det är nästa spelares tur.
6. Spelet slutar när alla memorykort är slut och ligger i respektive spelares hög.
7. Personen med flest memorykort vinner.

Avsluta med att diskutera händelserna i grupper eller i helklass.

- Vad har händelserna för konsekvenser, för barnen och för de vuxna?
- Gäller barnkonventionen för alla barn och unga? Förklara.
- Hur kan barn och unga få hjälp med att se till att deras rättigheter blir tillgodosedda?

ÖVNING 3

TRE SITUATIONER

- Dela in eleverna i tre grupper och dela ut en kortlek till varje grupp.
- Till övningen finns tre situationer som ska presenteras.
- Eleverna arbetar med en i taget.
- Till varje situation väljer eleverna ut de artiklar i kortleken som relaterar till den.

Diskutera

- Vilka artiklar i barnkonventionen kan användas för att lösa de olika situationerna? Vad anser ni?
- Säger barnkonventionen något om vad och när barn och unga får vara med och påverka? I vilka artiklar?
- Anger barnkonventionen vad föräldrar har rätt att bestämma och göra? I vilka artiklar?
- Finns det situationer där föräldrarnas rätt att bestämma över sina barn går före barnets vilja?
- Finns det situationer där barnets rätt att påverka beslut går före föräldrarnas rätt att bestämma?
- Vad innebär det att "hänsyn ska tas till barnets åsikter, utifrån barnets ålder och mognad"?

SITUATIONERNA

Sarah

Sarah har förändrats. Från att vara en glad tjej som pratade om allt med sin mamma har hon plötsligt blivit dyster och tystlåten. Hon berättar inget och svarar inte på mammans frågor. Mammans är orolig för Sarah. En dag glömmer Sarah mobilen på köksbordet när hon går till skolan. Mammans tar upp mobilen och börjar kolla Sarahs sociala medier, sms och e-post.

Jesper

Jespers föräldrar är troende och spenderar mycket tid med församlingen. När Jesper var liten följde han alltid med. Nu vill han inte vara med längre. Han är inte troende och känner sig inte lockad av gemenskapen i församlingen. Han vill satsa på fotbollen och kompisarna. Jespers föräldrar är besvikna. De tycker att församlingen är en trygg och bra plats för honom.

Hanna

Hanna sitter uppe sent på kvällarna och chattar med kompisar med sin mobil. Mobilen tar över. Hanna gör inte sina läxor och kommer i säng sent. Hannas föräldrar vill att hon sköter skolan och lägger sig i tid på kvällarna.

ÖVNING 4

MUSTAPHAS FLYKT FRÅN SYRIEN

Förbered filmen

- Sök upp "Möt Mustapha som är på flykt från Syrien" av UNICEF Sverige på YouTube. Filmen är knappt tre minuter lång.
- Ordna projektor eller annat sätt att visa filmen.

Med eleverna

- Börja med att titta på filmen om Mustapha.
- Låt eleverna använda kortleken för att ta fram artiklar som berör Mustaphas situation.
- Med hjälp av de artiklar eleverna valt får de prata om och relatera till Mustaphas situation till barnkonventionen.

Diskutera

- Hur tror du att det känns att vara på flykt?
- Vad skulle du packa ner i din väska om du var Mustapha?
- Vilka av Mustaphas rättigheter blir inte tillgodosedda under flykten (ta hjälp av kortleken)?
- Finns det någon som ansvarar för barn som flyr? Och ser till att deras rättigheter efterlevs?
- Hur har flykten påverkat Mustaphas liv?

Fördjupning

Leta upp en nyhet i tv eller en tidning. Välj en situation där ett barn inte behandlas rätt enligt barnkonventionen. Det kan till exempel vara någon som inte får hemspråksundervisning eller någon som diskrimineras på grund av sitt ursprung. Låt eleverna använda kortleken för att leta efter artiklar som berör nyheten.

- Vad rapporteras det om?
- Hur beskrivs barnet eller barnen?
- Kommer barnet till tals och får säga vad hen tycker?
- Hur drabbas barnet i den situation eller konflikt som beskrivs?
- Vilka artiklar i barnkonventionen tycker du kopplar till nyheten?

ÖVNING 5

VAD JAG KAN PÅVERKA

Arbeta med kortleken

- Dela in eleverna i tre grupper och dela ut en kortlek till varje grupp.
- Be eleverna leta efter kort som handlar om att få påverka och säga sin mening.
- Gruppen arbetar vidare med en av de artiklar de har valt. Be eleverna utgå ifrån kortet och komma på en egen situation, där de fick vara med och påverka. Hur togs deras åsikt emot?

Ja- och nej-landet

Avsluta med att eleverna får ta ställning till påståenden om rätten till inflytande. Arbeta med ja- och nej-landet (se lärarhandledningen).

Påståenden:

- Du är fri att uttrycka dina åsikter och tankar och får säga vad du vill, så länge du inte säger något som skadar någon annan.
- Om någon ska fatta ett beslut som påverkar dig på något sätt, behöver de inte fråga dig.
- Du är alltid skyldig att avslöja vad du tycker eller tänker om något.
- När vuxna lyssnar på dig ska de utgå från din ålder och mognad. Ju äldre och mognare du är desto större möjlighet har du att påverka.
- Du behöver inte ha en egen uppfattning om vad som är rätt och fel, dina föräldrar och lärare vet bäst.

ÖVNING 6

LIKA RÄTTIGHETER OCH ANDRAS PRIVILEGIER

Alla barn har rätt att vara delaktiga i samhället och att få sina rättigheter enligt barnkonventionen tillgodosedda. Ändå har barn i Sverige olika förutsättningar för att få en bra start i livet.

Arbeta med två exempel

- Dela in eleverna i tre grupper och dela ut en kortlek till varje grupp.
- Barnkonventionen kan inte hindra att föräldrar separerar. Finns det artiklar i barnkonventionen som tar tillvara barns rättigheter om föräldrarna separerar (leta i kortleken)?
- Likvärdigheten skiljer sig mellan skolor och mellan elevers skolresultat i Sverige i dag. Anledningarna är många. Finns det artiklar i barnkonventionen om barns rätt till likvärdig utbildning (leta i kortleken)?

Diskutera

- Skiljer sig barns rättigheter beroende på var, eller med vem, de växer upp? Förklara.
- Vad tycker ni att en kan göra för att skapa ett mer jämlikt samhälle för barn och unga? Vem kan göra något?
- Vilka är barnkonventionens grundprinciper och vad står de för?
- Om en rättighet inte följs, vad kan en då göra?

Tips! Titta på filmen "1000 kronorsloppet" från Barnrättsdagarna Örebro på YouTube inför övningen.

LÄRARHANDLEDNING TILL ÖVNINGARNA

ÖVNING 1: MINISTRARNA

Syfte: Att lära om barnkonventionen och artiklarna. Vilka är de rättigheter som barn och unga har och vad betyder de för eleverna?

Den här övningen påminner om verkligheten. Det är så här det fungerar, och även vi som privatpersoner måste prioritera. Inled gärna med att prata med eleverna om ett exempel ur deras egna liv. Det kan göra det lättare att gå in på stora frågor och världsproblem.

ÖVNING 2: MEMORY

Syfte: Eleverna får perspektiv på hur barnkonventionen kan kopplas till och användas som vägledning vid vardagliga situationer.

Den här övningen kräver en genomgång efteråt för att se till så att det blir rätt händelse till rätt artikel i barnkonventionen.

Händelserna är kopplade till följande artiklar (vissa artiklar är förkortade i kortleken):

Artikel 12

Kellys föräldrar ska skilja sig ...

Kommunen har bestämt att skolan ska stängas ...

Artikel 14

Jonna bor i ett samhälle där många är religiösa ...

Under en lektion i religionskunskap förklarar ...

Att tänka på när ni arbetar med artikel 14

Utbildningen och undervisningen i skolor ska vara icke-konfessionell. Det innebär att det inte får finnas religiösa inslag.

Undantag finns för fristående förskolor och skolor med konfessionell inriktning, där det får förekomma inslag i utbildningen, men inte i undervisningen.

Att anordna samling i exempelvis en kyrka i religionsundervisning, eller i samband med avslutning, är tillåtet om det inte förekommer några religiösa inslag som bön eller trosbekännelse. Källa: Skolverket.

Artikel 15

Amir vill satsa på fotbollen...

I kommunen finns ingen skatepark...

Artikel 16

När Hakim har somnat smyger hans pappa iväg med...

Anna vill vara ifred på sitt rum och stänger dörren...

Artikel 17

Jonatans pappa stänger av tv:n och förklarar för honom ...

Eleverna i klassen bestämmer på klassrådet att...

Artikel 19

William kände sig orolig i skolan och var högljudd i...

Sarah kommer hem senare än hennes mamma har sagt...

ÖVNING 3: TRE SITUATIONER

Syfte: De flesta vuxna vill göra det som är bäst för barn och unga. Men det finns situationer när det är svårt att veta vad som är rätt och fel. Eleverna arbetar med att förstå och koppla artiklar i barnkonventionen till olika situationer.

Försök se till att alla elever kommer till tals. Fundera på hur du vill presentera situationerna för eleverna. Om möjligt kan ni arbeta i mindre grupper. Att använda kortleken gör övningen konkret och bidrar till att koppla teori till verklighet.

ÖVNING 4: MUSTAPHAS FLYKT FRÅN SYRIEN

Syfte: I filmen får eleverna möta ett barn på flykt. Filmerna är gripande och kan väcka många tankar om identitet och trygghet.

Barnkonventionen gäller för alla barn som befinner sig i landet oavsett vilket land de kommer ifrån. Barn får inte diskrimineras på grund av att de flyr. Staten har det yttersta ansvaret för att alla barns rättigheter efterlevs. Läs mer i vår handbok och våra faktablad.

Övningen kan gärna kompletteras med ytterligare efterarbete.

Exempelvis kan ni göra det till ett större arbetsområde genom att lägga till en skrivuppgift. Det kan också vara bra för att få eleverna att bli mindre tyngda av allvaret och få ventileras sig.

I vår handbok finns mer konkreta och praktiska verktyg för dig som möter barn på flykt.

[unicef.se/rapporter-och-publikationer/mota-barn-pa-flykt](https://www.unicef.se/rapporter-och-publikationer/mota-barn-pa-flykt)

Läs mer om barn på flykt här:

[unicef.se/fakta/barn-pa-flykt](https://www.unicef.se/fakta/barn-pa-flykt) samt

[unicef.se/fakta/barn-pa-flykt-i-sverige](https://www.unicef.se/fakta/barn-pa-flykt-i-sverige)

Tips! Identifiera vem eller vilka personer som möter Mustapha som kan göra något åt hans situation. Vad behöver de göra för att det ska bli bra för Mustapha utifrån barnkonventionen?

ÖVNING 5: VAD JAG KAN PÅVERKA

Syfte: Eleverna lär sig att det finns många saker som barn och unga har rätt att påverka.

Övningen kan ge mycket intressanta diskussioner eftersom det är flera påståenden som inte är helt självklara för eleverna. Ta gärna tid för att följa upp efter gruppdiskussionerna, och var lyhörd för vad eleverna säger.

Om metoden ja- och nej-landet

Med hjälp av den här metoden får ni lyfta egenskaper och påståenden kring barnkonventionen. Ja- och nej-landet är en värderingsövning som tränar eleverna i att se en fråga från flera olika perspektiv.

Förbered genom att märka upp tre platser i rummet som du ger namnen: ingenmansland, ja-landet och nej-landet. I övningen hittar du frågor som eleverna får ta ställning till.

Eleverna är från början befolkning i ingenmansland, ett ställe där de inte behöver ha någon åsikt. Efter att du har läst ett påstående får eleverna ta ställning genom att välja att flytta till ja-landet eller till nej-landet. Därefter kan du välja bland två alternativ:

Alternativ 1:

Be några av eleverna att berätta hur de tänkte.

Alternativ 2:

Befolkningen i respektive land får enas om tre argument för varför deras land är det bästa. Grupperna får sedan framföra sina åsikter och argument.

ÖVNING 6: LIKA RÄTTIGHETER OCH ANDRAS PRIVILEGIER

Syfte: Att prata om att barn och unga i Sverige växer upp under olika förhållanden och på olika villkor.

Det här kan upplevas som en lite mer avancerad övning. Innan ni arbetar med själva övningen är det bra att förbereda eleverna genom att lära lite mer om ojämlikhet i Sverige.

Läs mer om utanförskap här:

unicef.se/fakta/barn-i-socialt-utanforskap

Stöd till några av frågorna

“Vad tycker ni att en kan göra för att skapa ett mer jämlikt samhälle för unga? Vem kan göra något?”

Svaret kan vara att stora förändringar kräver en lagändring, vilket kräver regeringsbeslut. Men vad kan jag, klassen, min stad göra för att skapa en förändring? Det kan göras genom att:

1. Lära sig
2. Informera
3. Göra något

Unga kan inte förändra det som har varit, men de är med och skapar framtiden. Alla kan bidra med något, stort som smått.

“Om en rättighet inte följs, vad kan en då göra?”

Diskutera exempelvis våld och kränkningar. Hur gör ni om det händer i skolan? Vem vänder sig eleverna till? Vad kan lärarna göra? Vad säger likabehandlingsplanen?

För lärare finns även bra forskning, som presenterades på Barnrättsdagarna 2018. Sök på “Hur ser det ut i Sverige? Fakta och statistik kring barns levnadsvillkor” på YouTube.

UNICEF Sverige
Box 8161, 104 20 Stockholm
Telefon 08-692 2500
unicef.se

unicef
för alla barn